



1 aars vernepligt

Taler
Fridtjof Nansen

Dato
20 september 1914

Sted
Studentersamfundet, Kristiania

1 Norske Studenter!

Jeg tror det er gaat mange av dere i denne Tid som det er gaat mig: at det vi nu oplever har vi tænkt os som en fjern uhyggelig Drøm, noget som vi aldrig hadde tænkt os kunde komme slik som det kom.

Det er vel gaat mange som mig at vi er mindet om Varsler som er tat, Ord som er talt, men som vi dog ikke har trodd var saa meget at lægge Merke til. Jeg maa mindes Henrik Ibsens Digt.

Der løsnet et Skud derover i Vest
det skaket Europa op --

Omtrent som Digteren taler her, omtrent slik er det gaat nu. Vi kan ikke fatte endnu hvad der er håndt. For de fleste er det som en ond Drøm, et Mareridt som vi kan vaagne op fra imorgen.

Sommeren hadde været saa varm, saa skjøn, Menneskene var saa fredelige og milde, Høsten stod saa rik og lovende. Saa med ett lød et Skud dernede ved Donau - og før man faar summet sig bryter det løs - med et Slag er hele det deilige Europa et Helvede. Krigshyl lyder fra Land til Land, Krigsskarerne, Millionærer og Proletarer, Kulturbærere og Barbarer, Side om Side tramper frem over Høstens gyldne Grøde. Hele den stolte Bygning av Tanker, Kultur, Moral, den vi har baaret Sten til, Slegtled paa Slegtled - den gaar op i Røk, ligger der i Ruiner - nøiagtig som Pragtbygningerne i Løwen. Forgjæves stirrer vi ut i Ødelæggelsen efter en Mening, en Vilje, en Verdensvilje som kunde være det bærende. Men vi stirrer forgjæves, vi ser bare en Vanviddets Kamp og Brand, hvori hele Kulturfolkenes Hjerne og Vilje er sat ind paa en eneste Ting: at ødelægge hverandre. Europas skjønne Kultur sættes hver Time, hvert Minut

Menneskealdre tilbake. Og vi - vi synker magtesløse sammen, vi kan intet gjøre. Vi ser de krigførende Magter - alle er de enige om at det er Vanviddet, alle vil de vaske sig rene for Skylden.

- 35 Hvordan er det da kommet? Det begyndte med Mordet dernede i Serbien - saa fik vi Ultimatum paa Ultimatum, Rusland kunde ikke svigte Serbien, Frankrige ikke Rusland og saa videre, atter og atter - indtil hele Verden stod i Flammer.

- For slike rene Tilfældigheter skulde vi nu tro at hele Menneskeheten er i Brand.
40 En Verden som skulde være ledet av voksne Mænd! Snarere kunde vi tænke paa et Barnekammer - for Barn, de slaas ofte uten at vite hvorfor. Men det skulde vi ikke tiltro voksne Mænd.

- Nei saa langt kan vi ikke tro vi er kommet. Der er en dypereliggende Grund her:
45 Kampen om Magten. Den er Skyld i at vor Tro paa at vi nu var naadd bort fra Barbariet, styrtet i Grus.

- Skylden for Krigen maa til syvende og sidst lægges paa Diplomaterne. Her som saa ofte er det Diplomaternes Spil og Alliance-politiken som har drevet os ut i
50 Ulykken. Hadde ikke det været til var der ingen Verdenskrig blit. I Høiden vilde det blit et Opgjør mellem Østerrige og Serbien - kanske ikke det engang.

- Men hvis nu nogen vil tro og paastaa at vi er naadd saa langt allikevel, at denne Krig maa aapne alles Øine, denne Krig vil bli den sidste, efter den vil den evige
55 Fred komme, efter denne Krig vil Verden bli ordnet paa en anden Maate - ja den som tror det, han er naiv! Verden er ikke kommet saa langt at vi er færdige med Krigene. En Krig er Begyndelsen til andre Krige - og vi maa ordne os derefter.

- Mange Tanker trænger sig ind paa os nu om Dagene. Mest av alt er det ett som
60 trænger sig ind paa os, et litet Folk som vi er: Belgiens sørgelige Skjæbne. Den Skjæbne gir os Nordmænd mere end almindelig alvorlig at tænke paa. Belgiens Skjæbne har veiret bort enhver Tanke paa traktater og Avvæbning - slikt Snak blir tomt Snak overfor den Virkelighet som vi nu staar overfor. Her har vi da et Eksempel, et Eksempel vi ikke kan komme forbi. Forstaar vi ikke hvad den Tale
65 taler til os og mange andre Folk er vi ikke værd at kaldes et Folk. Her er det ikke noget utenom. Hvad hadde det lille Belgien gjort, at det skulde lide saa haardt? Intet. Den eneste Forbrydelse det har begaaet maa være den at det kanske ikke var saa godt rustet som det kunde været. Der som her lød der beroligende Tale, man

70 blaaste i Hyrdefløiter, det var ikke saa farlig, Belgien var garantert, behøvet ikke et saa sterkt Forsvar. Men - det manglet da heller ikke paa advarende Røster. Og saa kom ifjor den nye Hærordning med 15 Maaneders Øvelse. Da - var det forsent. De nye Hærlove fik ikke Tid til at virke - før de blev prøvet.

75 Ett kan vi være sikker paa: hadde Belgien faat den Hærlov før, været forberedt, hat sit Forsvar iorden, saa hadde det hat en Hær på 300,000 Mand at stille i Marken - da var sikkert ikke dets Neutralitet krænket. Da hadde Belgien nu ligget like fredelig og uberørt som før. Men hvorledes ser det ut der nu? Ødelagte Marker, brændte Gaarde. Og saa Utsigten til at bli slettet ut. Nu
80 angrer Belgien forsent - nu staar det foran det historiske skjæbnesvangre og ugjenkaldelige forsent. Skal vi Nordmænd ogsaa komme til at opleve et slikt historisk forsent?

Der er ogsaa dem som trækker den motsatte Lærdom av Belgiens Skjæbne. Hadde
85 Belgien intet Forsvar hat - siger de - da hadde Tyskerne marschert over Belgiens Marker uten at brænde og trampe ned.

Det er et gammelt Ord som siger: vær varsom med at lytte til de falske Profeter. Deres Tale er som Honning - men her er Talens Indhold Selvopgivelsens Gift.
90 Belgien var kanskje nok blit skadesløs da, men der kommer en Regnskapets Dag. Hvad vilde de Allierte si paa Seirens Dag, naar Belgien ikke hadde gjort Forsøk paa at forsvare sin Neutralitet - ja ikke engang hadde villet det? Belgierne vilde nok da faat høre: vi kan ikke risikere dette engang til; vi faar herefter selv sørge for at forsvare Belgiens Grænser, Belgien maa slettes ut!

95 Og Tyskerne som marscherte gjennom Landet - det blev jo for dem en Krigens jernhaarde nødvendighet at bryte Belgiens Neutralitet. Og viste det sig for det seirende Tyskland at det for at sikre sine Grænser blev uundgaaelig nødvendig at indlemme Belgien - tror nogen at ikke den Nødvendighet blev like saa
100 ubønhørlig som det at bryte Neutraliteten?

Det er et gammelt Ord som heter, at naar en lever mellem Ulve, saa faar en bite fra sig som Ulve, og desværre, vi er ikke kommet stort længere end til Ulvemoralen. Vi maa se den Sandhet i Øinene. - La os nu tænke paa os selv og
105 vor egen Stilling. Om nogen siger, at for os er der ingen Fare, vor Stilling er en helt anden end Belgiens, saa vil jeg svare, at det er daarlig Tale. Om ikke vor Stilling er værre end Belgiens, saa er den i ethvert Fald ikke bedre. Vort Land har

en likesaa utsat Beliggenhet som Belgien. Utenfor vore Kyster er det de Sjøslag
110 som kan og vil komme maa utkjæmpes. Vi har Havne, som er vigtige for de
kjæpende Magter i Tilfælde av nye Konflikter. Vi har sandelig al Grund til at
forberede os. Spørsmålet blir da: Er vi forberedt? Gud hjælpe os! Takket være
de Profeter som har gaat om og præket Fred og ingen Fare saa er vi slet
forberedt, for ikke at si noget værre. Vi har hat naive og selvgode Ledere. Slipper
115 vi nogenlunde helskindet gjennom denne Krise, saa er det ikke deres Fortjeneste
som har sittet i Ledelsen. Nu som tidligere møter det norske Folk op til
avgjørende Begivenheter daarlig forberedt, daarlig rustet og uten at ha sørget for
det nødvendige. Det er en Letsindighetens, en Makelighetens og en
Letlivethetens Aand, som brer sig i vor administrative Ledelse som ellers og som
120 truer med at undergave os. Vi har hat gode Dage, men vi har sandelig ikke hat
sterke nok Rygge til at bære dem. Mere og mere har vi sovnet ind og det har ikke
været mulig at faa rusket os op. Der maa nu komme en ny Aand i vort Folk. Nu
er Tiden inde til at ruske op i gammel Søvnjængervane. Lærer vi ikke nu, saa
lærer vi aldrig, før ogsaa vi faar vort «forsent».

125 Og hvad er det for en Lære, Tidens Begivenheter gir os og som den maner os til.
Først og fremst det, at vi sikrer os paa en slik Maate, at vi vet at Fremtiden er vor
egen. Det er den første Fordring man stiller til et Folk og mot dette ene er alt
andet Smaatterier. Ære være Reformerne, men hvordan blir Utsigten for
130 Reformerne, hvis vi ikke kan verge Landet? Spørg Belgien. Hvordan er det med
de Reformere, som Belgien har gjennomført, og hvordan blir det i Fremtiden?
Nei, la os være enig om, at vi først og fremst trygger vort Land og siden bygger
det. Hvad vi forlanger er et Forsvar, saa sterkt som vi behøver det. Vi maa ha en
Hær og en Flaate, som ikke er underlegen dem, som den i Kamp stilles overfor.
135 Det er vor Pligt, at vi siger fra at vi ikke finder os i, at vore Sønner møter op ved
Grænsen som Fuskere. Engang maa det være slut paa den Lirke- og Lurepolitik,
som søker at trække sig undav for det store Ansvar. Vi maa ikke længere la os by
dette som sætter Stemplet paa os som Undermaalsfolk. Vi kan ikke forlange
mindre end dette: At vore sønner faar 1 Aars Utdannelse som Soldat. Det er alle
140 Sakkyndige enig om. Det er det Krav dere Unge maa stille greit og klart. Et Aars
Tjenestetid, hverken mere eller mindre! La os ikke snakke rundt om nogen Dage
eller nogen Uker - vi vil ha et Aar. Og vi kræver endda mere. Vi maa ha en Flaate,
som er bedre end den vi nu har - det føler enhver av os i disse Dage.

145 Jeg tænker mig, at mange Politikere vil skvætte av Rædsel over saa uhørte Krav.
Men det er likesaa godt at gjøre sig fortrolig med Tanken først som sidst.

Politikerne vil si: Men Gud, hvad vil det koste? Ja, det vil koste, men kanskje ikke saa meget som det vil koste at la det være. Det koster at være Kar, men det koster
150 meget mere at være Fant. Vi maa ikke stirre os blinde paa de økede Utgifter - de blir da indenfor Landets Grænser, saa de armer os ikke saa ut allikevel. Og det er tvilsomt om det i Længden vil vise sig at bli Utlæg for vort Folk, om vi faar 1 Aars Tjenestetid. Jeg tror det vil bli en Vinding. Det vil styrke vort Folk i Pligtfølelse, i Disciplin og i Dygtighed, saa det kan arbeide sig frem til større
155 Velstand end før. Vort Folk tranger i høi Grad den Opdragelse i Pligtfølelse og Disciplin, som 1 Aars Tjenestetid vil kunne skaffe det. Se bare hvad den militære Øvelse har gjort Tyskerne til og hvad Englænderne angaar, vilde det sandsynligvis være et stort Plus for dem at faa Vernepligt - jeg tror ogsaa jeg kan si, at de vil faa den. Det er ikke Tvil om, at Tyskerne netop har et Præ fremfor
160 Englænderne i sin militære Opdragelse. Og nu hos os. Er nogen i Tvil om, at en Mand vil gaa ut av 1 Aars Tjenestetid som et helt andet Menneske, end da han kom ind?

Jeg tror vi skal kunne lykønske os med det ene Aar, naar vi har faat det, og jeg
165 haaber vi faar det snart og uten nogen lang Overgangstid. Og saa er det en Ting til - Sverige har nu indført dette ene Aar. Enhver som tænker over skandinavisk Politik maa indrømme, at vor Fremtid mere eller mindre er knyttet til Sverige. Vort Maal maa være at faa en saa nær Sammenslutning som mulig til Forsvar av fælles Interesser. Men skal det ske, saa gaar det ikke an at vi byr os frem, naar vi
170 staar som de underlegne. Man maa ikke tro, at vi blir nogen attraaværdig Bundsforvandt, naar vi er den underlegne. Ogsaa fra den Side set er det al Grund til at se Nødvendigheten av 1 Aars Tjenestetid i Øinene.

Men hvordan skal det nu gjennomføres? Vi har Politikere; men vi vet at med det
175 System vi nu har er det meget vanskelig at faa gjennomført Ting som ikke er smakelig for Vælgerne og til at begynde med vil 1 Aars Tjenestetid kanskje ikke være saa smaklig. Her er Svækkelsen ved Parlamentarismen i det Hele - de som stiller sig til Valg lover gjerne det Vælgerne ønsker. Det gjælder ikke bare hos os. Men kunde ikke de politiske Partier bli enig om at sette 1 Aars Tjenestetid op
180 paa sine Programmer.

Men enten dette nu sker eller ikke saa skal dere som er unge være enig om at dere skal virke som Apostle for 1 Aars Tjenestetid og berede Veien for Politikerne saa de finder Jordbunden forberedt naar de vender tilbake til sin Flok. Lad os være
185 klar over at denne Tid skal og maa lære vort Folk ikke bare at tænke stort, men

ogsaa at handle stort og at vi tar det Løft som er uomgjængelig nødvendig for at vi kan være et Folk. La det være slut med denne svækkende Tale om at vi er et fattig Folk, et Husmandsfolk, lad det være slut med Snakket om at der ingen
190 Fare er, og lad det være indrømmet at den Retning som har ført denne Tale nu har gjort dundrende Fiasko. Det er dem, som ikke øiner Faren og tror at alt nu er over. Gid det var saa vel, men Gud hjælpe mig, jeg frygter for at det er nu den virkelige Fare begynder.

195 Mot den Bakgrund vi nu ser, skrumper alt det vi stræver med ind til bare Smaatterier. Vi taler om Nød. Vi har sandelig ikke vist hvad Nød er. Kanske faar vi føle det nu og kanske blir det ikke en Ulykke for vort Folk. Vi vil kanske vokse som Folk.

200 Vi som andre Nationer er angrepet av Feminisme - en Nydelsessyke og en Materialismens Aand gjennemsyrer alle Lag, ogsaa vor Ungdom. Jeg beklager at maatte si det. Det vi nu gjennomgaar kan bli vor Redning og bør bli det. Lad os feie ut al Usseldom og Krokryggethet og stille os store Maal. Lad os stille Kravet om 1 Aars Verneplikt uten Prutning. Lad det være det Løfte vi gir i
205 Jubilæumsaaret, tro mig, et bedre Monument kan vi ikke reise vore Fædre som gav os det Land som er og skal bli vort.

Kilde

Morgenbladet, 20 september 1914.

210

Emner

Forsvar, Forsvarspolitik, Første verdenskrig, Innlegg, Militæret, Verneplikt

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/1-aars-verneplikt>

215

220